

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Beelden-Dienst Ende Vasten Met Haere Ceremonien Soo
Sy Ghebryckt Worden Vande H. Roomsche Kercke
Bevestight Met De H. Schriftvre Ende De HH. Ovt-Vaders
vande eerste 400. jaeren**

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, 1664

Het I. Capittel. Op-worpinghen uyt Schristure.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71387](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71387)

H E T

VIERDE TRACTAET

De voornaemste op-worpinghen van Partije worden beantwoordt.

HET I. CAPITTEL.

Op-worpinghen uyt Schrifture.

Eerste op-worpinghe.

Matthai Capite 15. v. II.

Het gene ten monde ingaet, en ontreyngt den mensch niet, maer het gene ten monde uytgaet, dat ontreyngt den mensch.

Antwoorde.

Ick antwoorde met de woorden van Christus selve v. 20. daer hy beduydelijck seyt/wat hy hier door verstaet/te weten: Het eten met ongewaschen handen en ontreyngt den mensche niet. Wat doet dit teghen ons valzen? Christus berispt de Joden/om dat sy haer inbeelden dat sy besmet wierden / soo wanneer sy aten met onghewasschene handen: Ergo hy berispt de Chzistenen / om dat sy haer onthouden van sekere spijsen. Hoe volght dat? De Joden lieten haer voor-staen / dat haere Zie-len besmet wierden / als sy aten met besmette handen: Christus seyd dat ontwaerachtigh is / ende wy houden dat mede booz ontwaerachtigh: wat is hier teghen ons? waer seyd hier Christus dat

dat de spijzen / als sy verboden zijn / de zielen niet
en besmetten?

Tweede op-worpinghe.

I. Corinth. Capite 10.

V. 25. Eet al dat in't Vleesch-huys verkocht wort, niets
ondervraghende om der conscientie wille.

V. 26. Want de aerde is des Heeren, ende de volheydt
der selve.

V. 27. Ende indien u jemandt vande ongheloovighe
noodt, ende ghy daer gaen wilt, eet al wat u lieden voor-
ghestelt wordt, niets ondervraghende om der conscientie
wille.

Antwoorde.

Wie sal ons hier beter kunnen antwoorden/
als Paulus selve? Hoozt wat hy seydte terstonde
naer dese hoven-ghemelde woorden: Maer soo je-
mandt tot u. l. seght: Dat is afgoden-offer; en eet het niet
om des ghenen wille die u dat te kennen ghegheven heeft,
ende om der conscientie wille. V. 28.

Overweeght eens alle de omstandigheden die
hier upt-ghedrukt worden:

De eerste is / dat Paulus hier uptdrukelijck seght/
dat hy te voren ghesproken heeft van spijzen die
de afgoden gheoffert waeren / hier van / seydte hy /
dat sy soo scrupulens niet en moesten zijn / dat sy
op publycke maeltijden / oft inde vleesch-huysen
moesten vraghen: Is dese / ofte dese spijse gheen
afgoden-offer? Waerom en was het niet van
noode dat te vraghen? om der conscientie wille, seght
Paulus. Wat is dit anders te segghen / als / op dat
ghy wetende dat het afgoden-offer is / ende daer
van etende utwe conscientie niet en besmet / dat
blijckt klaer upt de

Tweede omstandigheyt / daer hy seydte: Indien u
jemandt seyde: Dat is afgoden-offer; en etet niet. Waer-
om?

om te weten / om dat ghy nu weet dat het afgoden-offer is / ende dies-bolghende / dat etende met soodanige wetenschap / uwe consciencie daer door soudt beswaeren / want (ghelijck als Paulus daer by boeght) ghy en mooght niet eten / om der consciencie wille.

Soo verre is 't van daer / dan / dat dese Schrifture soude stryden teghen het onderschept dat wy maecten van sekere spijzen / dat sy gantschelijck is tot ons noordeel; want

Ten eersten, hier ghebiedt Paulus, dat de Christenen haer souden onthouden van sekere spijzen: wanneer; als sy weten datse den afgoden gheoffert zijn: waerom? om dat sy *Aktor. 15. v. 29.* van het Concilie der Apostelen verboden waren. Hier upt beslypt ick. Ergo 't is de Christenen gheoorloft sekere spijzen niet te eten / ofte te derben / om dat sy verboden zijn.

Ten tweeden, seyd Paulus, dat de consciencie der Christenen wel kan beswaert worden / door het eten van sekere spijzen / die verboden zijn; dat segghen wy oock: Ergo wy komen hier in over een met Paulus.

Derde op-worpinghe.

1. Timoth. Capite 4.

V. 5. Doch den Gheest seght duydelyck, dat inde laetste tijden sommighe sullen af-vallen van het gheloove, haer beghevende tot verleydende gheesten, ende leeringhen der duyvelen.

V. 2. Door gheveynstheydt der leughen-sprekers, hebbende haere eyghen consciencie als met een brandt-yser toe-gheschroeyt,

V. 3. Verbiedende te houwelijken, ghebiedende van spijzen te onthouden, die Godt gheschapen heeft tot nuttinghe, met danck-segghinghe, voor de gheloovighe, ende die de waerheydt bekent hebben.

Op dese leste woorden stelt den Dordrechtschen
Bijbel

Bijbel dese volghende bemerckinghe *Num. 10.* Ten tijden des nieuwen Testaments is het onderscheydt der spijzen wegh-ghenomen. Ende den boozsepden Bijbel wyft ons aen / het *10. Capittel Actor. v. 15.* daer aen Petro ghesepdt wordt: Het ghene Godt ghereynight, heeft, en sult ghy niet ghemeyn maecken.

Antwoorde.

Voor eerst aengaende dese bemerckinghe / te weten / dat het onderscheydt der spijzen soude wegh-ghenomen zijn in het nieuwe Testament / dit strijt teghen *Actor. 15. v. 29.* alwaer de Christenen belast wort vande Apostelen selve / dat sy haer souden onthouden van 't ghene de afgoden ghecoffert was, ende van bloedt, ende van het verstickte. Dese selve ordonnan- tie heeft oock Paulus *Actor. 16. v. 4.* overghegheben om t'onderhouden aen de Ghemeynten daer hy doozrepden; van ghelijcken oock heeft hy aen die van Corinthien) soo als boven ghesepdt is) belast dat sy niet en souden eten van 't ghene de afgoden ghecoffert was: Ergo 't is valsch / in 't ghemeyn ghesproken / dat het onderscheydt van sekere spijzen in 't nieuwe Testament wegh-ghenomen is.

Ten tweeden, wat aengaet de aentwijssinghe op *Actor. 10. v. 15.* Daer aen Petro ghesepdt wordt: Het gene Godt gereynight heeft, en sult ghy niet gemeyn maecken, en doet niet ter saecke / dit bewijse ick uyt de eygghen woorden Petri, *v. 14.* daer Petrus seyt / Dat hy noyt ghegeten en heeft dat onreyn was, wat waren dit van booz spijzen? Den Dordrechtchen Bijbel antwoort: *Num. 14* De welcke Godt in 't oude Testament verboden hadde, te weten: Conynen / Haesen / Berc- kens *Levit. 11. 4.* Arenden / Habicken / Zee-arenden / Kraepen / Raeden / Strups-voghels / Op- vaers / Krepghers / &c. *Deut. 14.* Dit waren oock naemelyck de ghedierten / de welke aen Petro verhoont werden in een groot linnen laecken afdaelende vanden Hemel op d'aerde / ende van dese

se spijßen seght Petrus (soo Partije mede bekent) dat hy noyt gegeten heeft om dat sy onreyn waren/ ghelijck als sy by de Joden oock nactrer daet waren; wat doet dit nu ten propooste / om te bewijßen dat wy gheen onderschepdt en moghen maerken van sekere andere spijßen / de welke wy niet en houden booz onreyn (want wy segghen dat alle spijßen in haer selben reyn / ende goet zijn) maer booz verboden?

Derhalven soo is het seker dat Godt hier aen Petro niet ghesproken en heeft van de spijßen selve/ maer van't gene dooz die spijßen beteeckent wiert/ te weten de Heydenen / de welke de Joden booz onreyn hielden / ende soo Godt Petrum wilde senden tot den Heydenschen Bevel-hebber Cornelium, om hem te onderwijßen in't Chystelijck geloobe; op dat Petrus sich niet en soude excuseren van te handelen met een heydensch mensch / die hy booz onreyn hiet / soo heeft hy hem dooz het verthoouen van dese spijßen / willen verthoouen dat hy de Heydenen nu niet meer en moest houden booz onreyn / maer oock bequaem vande belosten Godts / die hy aen de Joden ghedaen hadde / om mede deelachtigh te worden van sijne ghenaden. Godt dan heeft hier / onder ghelijckenisse / van gheen onderschepdt te maerken tusschen Heydenen / en Joden / soo veel aengact de belosten Godts; ende Partije neemt dit op / om te bestrijden het onderschepdt dat wy maecken van sekere spijßen. Wie hoorde opt soo-daenigh ghevolgh? Ergo dan / noch de bemerckinghe van den Dordrechtschen Bijbel, noch de aentwijsinghe / en doen hier niet een siet ten propooste.

Laet ons nu komen tot de Schyftuer-plaetse selve / daer Paulus seyt / datter in de laerste tijden sullen komen eenighe verleydende Gheesten / de welke sullen booz-stellen / leeringhen der duybelen / naemelijck als sy sullen gebieden te onthouden van spijßen die Godt gheschapen heeft. Hier upt besluyt onse Partije alsoo : Maer de Roomsche ghebieden
te

te onthouden van spijzen / die Godt gheschaepen heeft ; Ergo sy zijn die verleydende gheesten / de welke boozstellen leeringhen der dupvelen.

Ick antworde wederom niet een hayz tot ons propoost ; want wy moeten sien / wat menschen Paulus hier verstaet dooz dese verleydende geesten. Wie kunnen wy hier beter te rade gaen / als die mannen / de welke narder hebben gheleest aen de tijden der Apostelen ? Hoozt die dan spreken.

Ten eersten, Den ouden Tertullianus over heerchten-hondert jaeren : *Lib. de Ieiunio Cap. 15* Den Apostel / seyt hy / veroorzdeelt van doen af / de Ketterz / de welke souden ghebieden eene onthoudinghe booz alijt / ende dat / om te niet te doen / ende te versnaden de wercken des Scheppers / hoedanighe te vinden zijn hy Marcion. ende Tarianus.

Ten tweeden, Den H Hieronymus over twelf hondert en sestig jaeren *Lib. 2. advers. Iovin.* Den Apostel / seyt hy / wijst ons hier aen / Marcion ende Tatianus, ende andere Ketterz / de welke belasten eene ghestadighe onthoudinghe booz alijt / ende dat / om te niet te doen / ende te versnaden / ende te schzoomen de wercken des Scheppers.

Ten derden, den H. Augustinus over twaelf hondert jaeren. *Libro contra Adimant. Manich. Cap. 14.* Den Apostel / seyt hy / seght dat ter inde laetste tijden sommighe sullen wesen / die verbieden sullen te houwelijcken / haer onthoudende van spijzen / die Godt gheschaepen heeft. Hy wijst ons hier eygentlijck op de Manichéen, de welke haer onthouden van soedanighe spijzen / niet om haere begheerlijckhepdt te temmen / ofte op dat sy de swachhepdt van een ander souden boozkomen ; maer om dat sy meynen dat alle bleesch onreyn is / ende loochenen dat Godt den Schepper daer van is.

Doch op dat Partye hier / naer gewoonte / niet

Prædamnans jam hæreticos abstinentiam perpetuam præcepturos, ad destruenda, & despicienda opera Creatoris, quales inveniam apud Marcionem, & Tatianum.

Marcionem designat, & Tatianum, & ceteros hæreticos, qui abstinentiam indicunt perpetuam ad destruenda, & despicienda, & abominanda opera Creatoris.

In novissimis temporibus futuros dicit quosdam prohibentes nubere, abstinentes a cibis, quos Deus creavit. Hos enim (Manichæos) proprie designat, qui non propterea temperant a talibus cibis ut aut concupiscentiam suam refrænent, aut infirmitati alterius parcant; sed quia ipsas carnes immundas putant earum creatorem Deum esse negantes.

niet en segghe / dat de Oudt-baders haer gheen reghel en moeten wesen (al-hoe-wel dit een soozte van vermetentheydt is / de verklaringhen te verwerten van die groote mannen / de welke / als naerder wesende aen de tijden der Apostelen / ende meer verlicht vanden Gheest Godts / in het verstaen van Schysruer / als Partije (soo thoone sek dan upt de woorden vanden H. Paulus selve dat dit soo moet verstaen worden / ghelijck die booznoemde Oud-baders dat upt legghen.

Merckt op die woorden Pauli: Spijsen die Godt gheschapien heeft tot nuttinghe; wederom boeghter Paulus dese woorden by / Die Godt gheschapien heeft tot nuttinghe? Was het niet ghenoech te segghen: Daer sullen sommighe komen / die gebleden sullen te onthouden van spijsen? waerom dan boozder gheseyt / die Godt gheschapien heeft tot nuttinghe? Hier hebt ghy in dese woorden precis de wederlegginge van Marcion en Tatianus, ende de Manichéen, ende andere dierghelycke ketters. Want dese leerden / soo blijkt upt de Oudt-baders / die op die selve tijden gheleef hebben.

Ten eersten, dat men sich most onthouden gheschadelijck, ende voor altydt, van sekere spijsen / naemelijck alle vleesch. Hier op seyt Paulus: Ten is niet soo / want de spijsen sijn ghegheben tot nuttinghe, Ergo niet om die te verbieden voor altyt.

Ten tweeden, leerden sy / dat die spijsen vande welke sy haer onthielven / in haer eygen selven quaet waeren / ende onreyn; waerom? Om dat sy meynen dat sy van Godt niet gheschapien en waeren / maer vanden Duybel / ghelijck Augustinus, ghetuyght *Lib. 30. contra Faust. Capite 5.* Hier op seyt Paulus 't is onwacachtigh; want alle de spijsen sijn van Godt geschapien. Seght my nu eens; wat is hier teghen ons? Waer is hier het minste ghewach van onse onthoudinghe van sekere spijsen? hebben wy opt aen de Christenen gheboden haer te onthouden van alle vleesch, ende dat voor altyt, sonder opt dat te moghen nutten? hebben wy

wy opt gheleert / dat de spijzen / oock als sy verboden worden van ons / in haer selben quaet / ende onreyn zijn : Hebben wy opt gheleert / datter eentghe spijzen van Godt niet gheschapen en zijn / maer banden dupbel : Soo niet / ghelijck de heele werelt wel weet / wat doet dan dese Schyftuer-plaetse Pauli teghen ons : De Ondtvaders getuyghen dat het Paulus hier heeft teghen Marcion, Tattianus, de Manichéen, ende andere Ketterg ; den Text selve gheeft dat oock upt / ende soo verre ist van daer / dat wy met dese Ketterg / rakende de onthoudinghe / jets soude ghemeyn hebben / dat wy haer in hare onthoudinghe / veroordeelen als Ketterg. Ergo dese Schyftuer-plaetse Pauli en kan ons in het minste niet hinderen.

Indien my Partije boozder wilt pramen met de woorden Pauli, daer hy seyt / dat dese verlepden de gheesten sullen komen in de laetste tijden, oversulck dat dit niet en kan verstaen worden bande oude Ketterg / nae welcker tijden de werelt noch beerthien-hondert jaren daer naer geduert heeft / maer dat dit moet verstaen worden van onse tijden / de welke de laetste zijn.

Ich antwoorde / dat de Apostelen de laetste tijden noemen / op de welke Christus in de werelt ghekomen is / ofte alle de eeuwen de welke daer zijn van Christus gheboorte af tot het eynde des wereltdg / ick neme tot ghetuyghe :

Eerst den selven H. Paulus *i. Cor. 10. 11.* Daer hy desen tijdt noemt : De eynden der eeuwen.

Ten tweeden, Den H. Petrus, *Actor. 2. V. 17.* Daer hy desen tijdt noemt : De laetste daghen. Dit bevesticht den Dordrechtschen Bijbel, met dese bemerckinghe *Num. 39.* segghende : Soo worden ghenacmt de tijden des Rijkx Christi nae sijne komste.

Ten derden, den selven H. Petrus *Epist. 1. Cap. 1. V. 20.* daer hy seyt / dat Christus gheopenbaert is geweest op de laetste tijden.

Ten vierden, den H. Joannes *Epist. 1. Cap. 1. V. 18.* daer hy seyt ; datter vele Antichristen waren t'sijnen

nen

nen tijde / waer uyt wy kennen, seyt hy / dat het de laetste ure is.

Wat wilt ghy noch meer / ofte klaerder? Indien de Apostelen (doek volgens de bekenentnisse van Partije) haere tijden ghenaeemt hebben de laetste tijden, hoe veel te meer dan moghen alsoo ghe-noemt worden de tijden / op de welke Marcion, Tatianus, de Manichéén, ende dierghelycke Ketters gheweest zijn / aenghesien dat sy lanck daer nae zijn geweest? Oversulcx en is hier wederom niet teghen ons / maer alles tot ons voordeel. Doch Partije praemt dese Schrifstuer-plaetse noch boozder / als sy ons op werpt dat Paulus de onthoudinghe van sekere spijzen / hout booz hypocrisie / ofte ghebepusthepdt.

Ick stemme Partije dat geerne toe / doch in dien sin / in den welcken Paulus hier spreekt / te weten bande onthoudinghe der Marcionisten, Tatianen, en Manichéén, de welke op pretext van heplighepdt / haer booz altyt onthielden van vleesch / om dat sy meynen dat het van der Dupbel ghemaect was / ende niet van Godt: diesvolghende meynen hier mede Godt dienst te doen / soo wanneer sy dierghelycke spijzen niet aen en raecten: maer dierghelyck booznemen en heeft noyt de Roomsche Kercke ghehadt in hare onthoudinghe / ergo wederom niet een sier teghen ons.

Vierde Op-worpinghe.

Ad Titum Cap. I. v. 15.

Alle dinghen zijn reyn, aenden reynen,

Dat is / seght den Dordrechtschen Bijbel *Num. 44. 49.* Allerley spijzen, sijn gheoorloft te eten.

Antwoorde.

¶ Is een ander dinghen / te seggen dat de spijzen onreyn zijn / ende wat anders is / te segghen / dat

dat sp ongheoorloft zijn. Wy houden staende met den H. Apostel Paulus, dat alle schepsel Godt's npt der natuere goet is / ende alle spijzen in haer selben reyn: maer wy leeren dat alle spijzen niet geoorloft en zijn. want het verbodt / al-hoe-wel het de spijzen niet onreyn en maectt / maecttse nochtans ongheoorloft; dat blyckt aen de vrucht de welke Godt aen Adam, en Eva verboden heeft / sp bleef goet / ende reyn / aengaende haere natuere / maer sp was ongheoorloft / soo haest als sp van Godt was verboden.

Ten tweeden, wat doet dese hooznoemde Schryftuer-plaetse wederom teghen ons / aenghestien dat den Apostel (soo Partije selve bekent *Num. 44.*) hier handelt van het onderscheydt der spijzen in den ouden Testamente bevolen? Waer hebben wy opt dierghelijcke spijzen / booz alijt / ende op de selve maniere / ende tot den selben eynde verboden / ghehlyck het aen de Joden verboden was?

Vijfde opworpinghe,

Colossens. capite 2.

V. 20. Indien ghy dan met Christo, de eerste beghinselfen der werelt zyt af-ghestorven, wat wort ghy, gelijk of ghy in de werelt leefde, met insetringhen belast?

V. 21. Naemlijck, en raectt niet, noch en smaectt niet, noch en roert niet aen.

Antwoorde.

Oyt de woorzen Pauli blyckt soo claer als den middagh / dat de Colossensen soo superstiteus waeren / dat sp sommitighe spijzen niet alleen niet en wilden smaecten / maer oock selve niet raecten / noch aen roeren; waer npt men wettelijck besluyt, dat sp haer inbeelden dat dese spijzen onreyn waeren; Niet sulckx en doen wy / ergo niet teghen ons.

Doch wat ist van noode dat ick hier op antwoorde /

woorde / aenghesien dat de bemerckinghen vanden Dordrechtschen Bijbel de saecke uytwysen dooz ons? laet ons die hoozen:

Op dese woorden Pauli: Dat u niemant en veroordeele &c. stelt hy dese bemerckinghe Num. 61. Hier mede besluyt den Apostel den voorgaenden handel, ende eerst teghen de Ceremonien, daer naer teghen de Platonische Philosophic, ende eyndelijck teghen de in-settinghe der menschen.

Dan wat Ceremonien spreekt hier den H. Apostel? te weten / vande Ceremonien der Wet van Godt inghestelt in 't oude Testament / aengaende het onderscheydt van sekere spijssen / ende dranck; soo seyd den selven Dordrechtschen Bijbel Num. 63. ende 64. ende 79. Ergo niet een zier teghen ons; want die ceremonien aengaende de onthoudinghe van spijssen in 't oude Testament verboden / en ghebruycken wy niet.

Doorder / van wat in-settinghen der menschen spreekt hier den Apostel? sonder twijffel / van in-settinghen raeckende het onthouden van sekere spijse / ende dranck / dat blijkt klaer uyt v. 16. ende 21. Maer van hoedanighe onthoudinghe spreekt Paulus? oft gelijck nu by ons ghebruyckt wordt / oft ghelijck by de Joden ghebruyckelijck was? Den Dordrechtschen Bijbel antwoydt Num. 64. Ghelijck de Joden in 't oude Testament in sekeren gevalle bevolen was, oock in dranck onderscheydt te maecten. Item Num. 63. Dat ghy sulck onderscheyt der spijse ofte dranck, niet meer en onderhoudt, als Godt in 't oude Testament hadde inghestelt. Spreekt Paulus van die in-settinghen? Ergo niet teghen ons / want wy en onderhouden die niet.

Maer wat wilt Paulus segghen met dese woorden: Dat u niemant en veroordeele in spijse, ofte in dranck? Den Dordrechtschen Bijbel antwoydt Num. 62. Dat is te segghen: Dat u niemant en veroordeele als onreyn, ende overtreders der Wet, ghelijck de Joden plachten te doen. Is dit den sin van Paulus? Ergo niet een hayz teghen ons; want / noch wy
en

en onderhouden die Joodtsche onthoudinghe /
noch wy en oordeelense niet als onreyn die raec-
ken, die aenroeren, die smaecten, als oft sy door het
enckel raecken, roeren, oft smaecten van sekere spij-
sen onreyn werden ghelijck als de Joden / die
meynden / dat sy oock lichamelijck onreyn wer-
den / door het raecken alleen van sekere spijzen.
Maer / ghelijck Adam ende Eva hare siele ontrep-
nigh hebben met het eten van sekere spijse / niet
om dat sy quaedt was / maer om dat sy verboden
was ; alsoo segghen wy mede vande ghene die
verboden spijzen eten.

HET II. CAPITTEL.

Op-worpinghen van Partije uyt de Oudt- Vaders.

Eerste Opworpinghe.

Montanus is by de oude Kercke booz eenen ket-
ter ghehouden / om dat hy de eerste gheweest
is die werten ghemaect heeft van't vasten / ende
het onderschept van spijzen in-ghevoert heeft.

Antwoorde.

Voor eerst: 't is onwaerachtigh dat Montanus
den ketter / den eersten gheweest is die werten
ghemaect heeft van't vasten: want by Eusebius
lib 5, cap. 17 wiens ghetuyghentisse van Partije wordt
byghebrach / en staet niet anders in't Griecx / als
dat hy * werten heeft ghestelt aen het vasten; sonder
eenigh ghewach te maecten dat hy den eersten is
gheweest. Maer dit woordcken (eersten) isser van
onse Partije, teghen den Griecx'chen text by ghe-
voeght / namelijck van die van Basel in't jaer 1538.

* ο υνσετας
υποσηθους.